

039

2

HLp 1759
Nr. 4-4

1957

KAROLIS DRUNGA

A. GERUTIS

A. J. GREIMAS

BRONYS RAILA

RITA ŽUKAITĖ

SANTARVĖ

PASAKOS IR PRISIMINIMAI

CITRINOS IR LIETUVIŠKAS MENAS

ŽMOGUS — NE BEZDŽIONĖ, BET...

EUROPA — BENDROJI MOTINA

„LYTINGUMAS“ LIETUVIŲ LITERATŪROJE

„KARALIENĖS SRIUBA“

N. I

SANTARVĖ

kelia Krašto ir jo priešinimosi primatą užsienio lietuvių politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

SANTARVĖ

palaiko Lietuvos valstybiškumą, valstybinę mintį ir tradicijas.

SANTARVĖ

svarsto lietuvių laisvės kovos reikalus ir pagrindines jos problemas, padėtį Krašte, lietuviško gyvenimo bei veiklos svarbiausius klausimus.

SANTARVĖ

nagrinėja politinius, visuomeninius, ekonominius, socialinius ir kultūrinius klausimus, Lietuvos praeities, dabarties ir spėjamos ateities problemas.

SANTARVĖ

ieško naujų idėjų ir naujų kelių visais tautinio gyvenimo aspektais dabarčiai ir ateičiai, glaudžiame ryšyje su Krašto reikalavimais, troškimais ir viltimis.

SANTARVĖ

siekia užsienio lietuvius priartinti prie Krašto reikalų.

TURINYS

Europa — bendroji motina...

Lietuvių-vokiečių kultūriniai santykiai
— A. Gerutis

Jeigu juodas būtų baltas

— Antanas Gustaitis

Liberalizmo ir socializmo klausimu

— Karolis Drunga

OKUPUOTOSIOS LIETUVOS REIKALAI

Pramonės augimo tikroji prasmė

— J. J.

Apžvalga

LITERATŪRINĖMIS TEMOMIS

„Lytingumas“ lietuvių literatūroje

— A. J. Greimas

Pasakos ir prisiminimai

— L. S.

IŠ MOKSLO PASAULIO

Religija ir mokslas

— Albert Einstein

IŠ NETOLIMOS PRAEITIES

„Karalienės sriuba“

— Bronys Raila

Į LAISVĘ VEDA MŪSŲ KELIAS

Žmogus ir jo pasaka

— W.

Citrinos ir lietuviškas menas

— Rita Žukaitė

Keturios temos jaunimo judėjimuose

— Carolus

PASAULINIAI APMĀSTYMAI

Žmogus — ne bezdžionė, bet...

— Vitas Akva

UŽSIENIO LIETUVIŲ VEIKLOS BARE

Savųjų kelių bejieškant (II)

— Rimas Dubingis

PIRŠTU Į AKĮ

KNYGŲ PARAŠTĖJE

LEIDINIAI

SANTARVĖ

REZISTENCINIS VISUOMENINIŲ
ir KULTŪROS REIKALŲ ŽURNALAS
LITHUANIAN MAGAZINE

Redaktorius — F. Neveravičius

Redakcijos Įgaliotinis J.A.V-ėse — B. Raila

Redakcinį sambūrį sudaro: K. Drunga, A. J. Greimas, V. Kavolis, J. Masiulis, B. Raila,
J. Vėbra, H. Žemelis, G. Židonytė-Vebrienė.

Viršelis — dail. V. K. Jonyno

Leidžia Lietuvių Rezistencinė Santarvė

LITERATŪRINĖMIS TEMOMIS

„Lytingumas“ lietuvių literatūroje

A. J. GREIMAS

A. Škėmos *Pabudimas* — skaitau „Drauge“ — pagaliau išėjo iš spaudos: autorius buvo malonus man pasiūsti pasiskaityti rankraštį. Mane nustebino — jei galima iš mandagumo taip veidmainiškai išsireikšti — „Draugo“ anonyminio recenzento mestas Škėmos apkaltinimas perdideliu „lytingumu“. Ką reiškia šis žodis, kurį skaitau pirmą kartą savo gyvenime? Seksualumas ar sensualumas? — Man rodos, kad nei vieno nei kito nesurasi toje jau garsėjančioje žaginimo scenoje, kuri savo neįprastumu lietuvių literatūroje, primena kitą, merginų „flirto“ su šunimis sceną, priklausančią žymiai katalikiškesnio rašytojo plunksnai. Nei viena, nei kita neturi, pagaliau, net ir realistinių pretenzijų: nusimanančių žmonių nuomone, „flirto su šunimis“ scena techniškai netgi neįmanoma. Nei žaginimas, nei sodomizmas neturi tačiau savitos, nepriklausomos prasmės, o tik simbolinę: tai mūsų epochos begalinio žiaurumo ženklai, epochos, kuri savo nešvarius nagus kiša į pačius intymiausius — lytinius — žmogaus laisvės kampelius. Kaip simboliai tad — abi scenos yra parinktos vykusiai. O vis dėlto — ir čia aš sutinku su „Draugo“ recenzentu — jos kažkaip nepritinka lietuviškoje literatūroje. Bet kaltas čia tada jau ne Škėma ar Jankus, o lietuvių literatūra su savo nedovanotinu puritanizmu.

Jeigu literatūra — kaip tai kritikai nesiliaudami kartoja jau 150 metų — yra visuomenės veidrodis, tai lietuviškoji visuomenė, sprendžiant pagal jos literatūrą, nieko nenusimano ne tik apie „lytingumą“, bet ir iš viso apie meilę: visai pagrįstai gali kilti klausimas, kaip tad lietuvių tauta iš viso neiš-

mirė dėl vaikų stokos; kokia jos laukia ateitis, kai egiptiečių kariuomenė, bešaudydama parašiutininkus, išnaikins žiemoti atskridusius lietuviškus gandrų, mūsų tautos ateities pačius svarbiausius — jei ne vieninteliuos — „veiksnius“.

Visa tai, žinoma, tiktai juokai: meilės technikos paaugliai tautiečiai išmoksta — teoretiškai ir praktiškai — neveliau ir, turbūt, neblogiau už kitų tautų pienburnius, lietuviškai ritasi iš kiaušinių, kaip ir kitur, ne katalikišku, o buržuaziniai sulėtintu tempu. Jei to nei poezijoje, nei prozoje nematyti, kalta ne visuomenė, o veidrodis, ar, greičiau, tas neperregimas gėdingumo šydas, kuriuo apgaubtas lietuviškas literatūrinis veidrodis.

Meilė yra geras ir gražus dalykas. Ne vien tik fizinė, ir ne vien tik platoniška meilė, o ypač jos tarpiniai laipsniai, jos progresyvi sublimacija. Moters kūno linijų gracinumas, moteriško intymumo šilima ir kvapnumas, gyvenimo ir mirties ribos egzistencinis išjautimas — tai vis dalykai, kurie gražina, turtina, atžymi žmogaus gyvenimą. Globalus, visapusiškas meilės suvokimas veda į mūsų filosofų taip mėgstamą „pilnutinį“ žmogų, ir atvirkščiai: fizinės meilės slėpimas, niekinimas ir, tuo pat metu, moters besaikis idealizavimas padaro žmogų panašų į X valtsybės užsienio politiką, kur banaliausi ekonominiai interesai rivalizuoja su bekompromisinės moralės reikalavimais.

Kossu turi dar puikiai prisiminti, kaip vieną dieną, mums trims besigilinant į šv. Ducelinos gyvenimą, Aleksis Churginas padarė staiga, su savo įprastu entuziazmu, nepaprastą atradimą: vienu ypu suprato, kas

tai yra viduramžiškasis *šventumas*, su kūno niekinimu ir kankinimu — kirmėlių kultūrų savo kūne įveisimu, su žmogaus sudvasėjimu, pasireiškiančiu mūsų Šventosios kūno šv. Mišių metu atsiplėšimu per gerus tris colius nuo bažnyčios grindinio. — Tikroji literatūra nėra tai tik nuobodžiaujančių sluogsnių pramoga, o, kaip ir kiekvienas tikras menas — autonominis, globalinis žmogaus išraiškos planas, dialektiniais ryšiais surištas su gyvenamosios tikrovės planu: žmogus myli arba šventėja pagal tai, kaip knygos jį išmoko mylėti arba šventėti, o knygos aprašinėja meilę ar šventumą — jeigu tai geros, tikros knygos — pagal visuomenės meilės ir šventumo kanonus.

Taip ir norisi čia A. Škėmai pasakyti didelį komplimentą: jo Katinėlis tai pirmoji mano visoj lietuvių literatūroj sutikta „grieko verta“ moteris (neskaitant Pūkelevičiūtės, kurią man, paslaugaus draugo dėka, pereitų metų vasara teko Paryžiuje kiek pavartyti: bet tai poetė, o ne literatūrinis personažas, ir toliau šiuo slidžiu keliu (priežastis žmona) nebedrįstu eiti...). Pasidairykim tik po literatūrinių prisiminimų laukus: simpatišką Kazimiero Binkio mergina, kuri „šypsodama skina sau rūtą“, futūristiškomis Rubenso (?!) kaimo mergomis, kurių „krūtys augštos ir stamančios“, lietuviškoje

poezijoje (apie prozą nėra ko ir kalbėti) įsiviešpatauja skaidžios vieni kaulai ir skūra — anemikės „mergaitė“: „Solveiga! Viešpatie, kaip šviesi: tokios kaip gyvas nemačiau!“ — Užtat ir Škėmos nuopelnas tuo didesnis: jo grakštus, sexy Katinėlis įeina į lietuviškos literatūros saloną jokios tradicijos nepratiestu kilimėliu.

Nenorėčiau būti blogai suprstas: nei aš esu koks nors „ištvirkėlis“, nei mano giriamas Škėma nėra, turbūt, joks specialus „mergininkas“. Tarp literatūros ir gyvenimo planų yra platus griovis, kurį sunku, dažnai neįmanoma peršokti. Kad ir toks, sakysim, amžiną atsilsį Dėdė Jurgis*), moteris juk jis mylėjo, ir mylėti mokėjo (jei tai miniu, tai dėlto, jog žinau, kad jam ir grabe gulint šitoks įvertinimas patiks) — o jo kūryboj nei vienos tikros moters nesutiksi. Užtat, jeigu apie tai ėmiausi rašyti, tai tiktai, galima sakyti, tautiniais sumetimais: rašytojai ir poetai! duokite mums literatūroje daugiau moterų, bet tikrų moterų, su kūnu ir su krauju, ir daugiau meilės, — bet tikros meilės, idant bent mūsų ateinančios kartos norėtų ir mokėtų mylėti, ir turėtų laimingesnę už mūsų gyvenimą ir šviesesnę rytą!

*)Dėdė Jurgis — turimas galvoje J. Savickis.

Tiesa yra — Jūs patys tai žinote tiksliai. — kad kiekvienas inteligentiškas žmogus sapnuoja, jog jis yra gangsteris ir brutalia jėga valdo visuomenę. Kadangi tai nėra taip paprasta, kaip tai atitinkami romanai norėtų leisti tikėti, einama į politiką ir prisidedama prie žiauriausios partijos...

(Camus, „La Chute“)